

מוכנות החזית האזרחית: הפערים בין הצרכים למענים

מאיר אלרן

אין חולקים על כך שהמערכת האחראית לטיפול בחזית האזרחית תפקדה במלחמת לבנון השנייה, ככלל, בצורה לקויה. מטרת מאמר זה, שנכתב לאחר מבצע "עופרת יצוקה", היא לבחון באיזו מידה חל שיפור בתמונת המצב לאחר הכישלון של קיץ 2006. תפקוד המערכת במבצע "עופרת יצוקה" אמור לענות, חלקית לפחות, על שאלה זו, ולהיות מעין מבחן ביניים בדרך לסגירת הפערים בין הצרכים למענים.

חלק מהבעיה הוא היעדרה של מערכת מחייבת של הפקת לקחים מסודרת לטיפול בעורף. לתחום ההתגוננות האזרחית בישראל אין עדיין תפיסה כוללת ומוסכמת, שייגזרו ממנה מסקנות ופעילויות מחייבות. אין פירוש הדבר כי בשנתיים וחצי האחרונות לא נרשמו שיפורים בתחום התארגנות החזית האזרחית. אדרבה, המודעות הציבורית הגוברת לנושא השפיעה על מקבלי ההחלטות ועל הגורמים המקצועיים העוסקים במלאכה, בעיקר בפיקוד העורף, שספג טלטלה עזה במלחמת 2006 ובעקבות הביקורת הציבורית הנוקבת שהוטחה בו בגין תפקודו בה. אולם המאזן הכללי של התארגנות המערכת נותר לא מספק. הערכה זו מטרידה במיוחד בשל ההתעצמות הניכרת של האיום החיצוני על החזית האזרחית.

במאמר זה יוגדר האיום לחזית האזרחית וייבחנו ההשקעות בבניית מענים לסיכונים הגוברים. תינתן הדעת להתרחשויות בחזית האזרחית במבצע "עופרת יצוקה" בעת הערכת המאזן הכללי.

הגדרת האיום

מאמר זה יעסוק רק באיומים הביטחוניים על החזית האזרחית. ברמה העקרונית נכון לצרף לאלה גם את ההיערכות מול הסיכונים הנובעים מאסונות טבע, כגון

רעידות אדמה רבות-עצמה, שהן נדירות בישראל, או אסונות גדולים הנגרמים בידי אדם, כגון זיהום אקולוגי. יש לציין כי למרות השוני במקורותיהם ובהשלכותיהם של הסיכונים – הביטחוניים והאזרחיים – השונים, ההתארגנות הנדרשת לטיפול באוכלוסייה האזרחית בעת התממשותם ואף לפנייה וכן השיקום הנדרש בעקבותיהם, דומים. על כן – גם משיקולי עלות-תועלת וגם משיקולים של תורת הניהול של אסונות המוניים – חשוב שהמענה ייבנה בצורה אחודה, כזו שתתן מענה הולם לכל סוגי האיום על האוכלוסייה האזרחית. תפיסה זו של "כל הסיכונים" מקובלת במרבית המדינות המתקנות וכן בישראל, למרות ההתייחסות המצומצמת כאן לאסונות שאינם בתחום הביטחוני.

את האיום הביטחוני על החזית האזרחית נכון לחלק לשלוש קבוצות עיקריות. המשותף לכולן הוא תהליך ייצור האיום, המורכב בכל המקרים ממוטיבציה, מפיתוח יכולות, מתכנון ומהובלת אמצעי הלחימה לעבר היעד, שהוא בכל המקרים ריכוז של אוכלוסייה אזרחית או – במקרים נדירים יותר – אתרי תשתית רגישים. הפגיעה בריכוזי אוכלוסייה אזרחית מיועדת בדרך כלל לערער את החוסן הלאומי בעקבות הפגיעה באזרחים. במרבית המקרים עיקר האפקט של הפגיעה בחזית האזרחית נובע לא מהנזק הישיר בהרוגים, בפצועים וברכוש, אלא מהפגיעה העקיפה במורל התושבים, בהוצאתם משגרה, ביצירת מצבי אי-ודאות ופחד מתמשכים, בפגיעה באמון האזרחים בהנהגתם ובתסכול מתמשך.

איום הטרור

טרור הפיגועים, שהגיע לשיא בתקופת האינתיפאדה השנייה, נמצא בשנים האחרונות במצב מתמשך של דיכוי. לשינוי המגמה הביאה הפעילות הביטחונית הרצופה של צה"ל והשב"כ בגדה המערבית מאז אביב 2002. פעילות זו, עם גדר הביטחון, הצליחה לייצר מידה סבירה של מניעה וסיכול. נראה כי כל עוד לא ישתנו מרכיבי היסוד היוצרים את התמונה הביטחונית בגדה המערבית, ימשיך איום זה להיות בחזקת פוטנציאל הממומש בינתיים ספוראדית וברמה נמוכה יחסית.

תקיפה בנשק רקטי תלול מסלול

בשנים האחרונות זה האיום העיקרי על החזית האזרחית בישראל; מלבנון – באמצעות חזבאללה, ומרצועת עזה – באמצעות חמאס וארגונים אחרים. אמנם במלחמת לבנון השנייה ובמבצע "עופרת יצוקה" נפגעו קשות יכולות השיגור של חזבאללה ושל חמאס. ברם בעקבות ההשתקמות המהירה יחסית של חזבאללה ותהליך התעצמותו

המואץ, כמו האפשרות שדפוס דומה יתפתח גם ברצועת עזה לאחר המבצע, ובהיעדר הסדרה שורשית של הסכסוך בכלל ושל בעיית ההברחות של אמצעי לחימה בפרט, נכון לראות איום זה כעיקרי גם לתקופה הקרובה. בראייה עתידית, יש לצפות לשיפור איכות מערכות הנשק הרקטי, בייחוד בתחומי הטווח והדיוק. הגם שמדובר בנשק סטטיסטי, בעל יכולות הרג מוגבלת, הרי שהשפעתו העיקרית היא ביצירה של אווירה אזרחית מתוחה, בשיבוש מתמשך של שגרת החיים במספר רב של קהילות, וביצירת אתגר למקבלי ההחלטות הנדרשים לספק מענה לאיום חמור זה.

מלבד שתי גזרות אלה, קיימת אפשרות של הרחבת האיום בנשק תלול מסלול גם מהגדה המערבית, אם ישתנו שם הנסיבות הביטחוניות. בנסיבות כאלה יהיה מרכז הארץ, על ריכוזי האוכלוסייה והתשתיות העיקריות שבו, פגיע ביותר.

תקיפת העורף באמצעות טילים בליסטיים ארוכי טווח

האיום העיקרי בטיילים בליסטיים ארוכי טווח על ישראל מקורו בסוריה ובאיראן. לשתי המדינות יכולות צבאיות של פגיעה בחזית האזרחית בכל שטחה של מדינת ישראל; הטיילים שברשותן הם בעלי כושר דיוק גבוה יחסית ועם מטען קונבנציונלי של עד אלף ק"ג.

חשוב להזכיר בהקשר זה גם את היכולות הלא קונבנציונליות של סוריה, בעיקר בתחום הכימי, שהוא בבחינת איום ייחודי על החזית האזרחית. כן יש לתת את הדעת, בראייה עתידית, לאיום הגרעיני האיראני. אם יתממש סיכון ייחודי זה, הוא יחייב תכנון של מענה הולם, במועד, גם ברמת ההגנה האזרחית. בלי לעסוק כאן בנושא חשוב זה בפרוט, אסתפק בהערה כי ספק אם הסוגיה והמענה בתחום ההגנה האזרחית זוכים כבר, כפי שמתבקש מהאיום, להתייחסות הולמת.

הערכת מצב המענים לאיום

להלן תיסקר הפעילות אשר נעשתה בתקופה שמאז מלחמת לבנון השנייה כדי לספק מענה לאיום על החזית האזרחית ובמוקדו לאיום הרקטי – טילי. אירועי "עופרת יצוקה" יכולים לשמש מבחן מסוים להערכת ההתקדמות בבניין הכוח, אף שהאיום מהרצועה, כמו שבא לידי ביטוי במבצע "עופרת יצוקה", היה מוגבל למדי וחשף רק טפח מהממדים הכוללים של האיום על החזית האזרחית, בעיקר בתרחיש של עימות רב-חזיתי. סקירה זו תתייחס לרובד התודעה, לרובד ההשקעות ולרובד האחריות.

מבחן התודעה

עדיין רבים בישראל מבחינים בין "החזית", הזירה שהצבא מנהל בה את המלחמה נגד האויב, ובין "העורף" האזרחי. המציאות הביטחונית בעשורים האחרונים הפכה מונחים אלה למיושנים. בראייה עכשווית ועתידית האוכלוסייה האזרחית נמצאת בעין הסערה של כל עימות צבאי, כיעד מרכזי – ולעתים בלעדי – לתקיפות האויב. השאלה היא באיזו מידה השכילו מנהיגי ישראל וקברניטי צה"ל להפנים את משמעות השינוי שנוצר בתפיסה המבצעית וביכולות המתעצמות של האויבים. תמציתו של שינוי זה כרוך בכך שיתרונו המובהק של צה"ל בתחום הצבאי עלול להיות מעוקר במידה לא מבוטלת אם לא תהיה החזית האזרחית ערוכה כדבעי להתקפה עליה. זה המסר המוביל של המלחמה העתידית.

גם עתה התשובה לשאלה זו אינה חד-משמעית. אמנם ההכרה בחשיבות ההגנה האזרחית התחזקה בישראל לאחר מלחמת לבנון השנייה, והיא הובהרה שוב באירועי "עופרת יצוקה". מנגד, לא תמיד ניתן לכך תרגום מעשי מספק. ספק אם התקבעה ההכרה כי למה שיתרחש בעימותים עתידיים בחזית האזרחית, לא פחות מאשר בחזית הצבאית, תהיה השפעה מכרעת על תוצאות המערכה. המשמעות הנגזרת מכך היא שיש להשקיע בהכנות וביכולות התפעול של החזית האזרחית את התשומות הנדרשות, יותר ממה שנעשה עד כה, ועל כל פנים באותה מידה של רצינות ושל מקצועיות כמו שנעשה בחזית הצבאית. אתגר זה אינו פשוט כלל וכלל. הסבך הפוליטי והביורוקרטי האזרחי מקשה ללא ספק על מימוש חזון זה, בוודאי לעומת מערכת הביטחון הצבאית, הקוהרנטית הרבה יותר. מכל מקום, התמונה המצטיירת עתה בעניין זה מעורבת: לא מעט נעשה, כמה מהשיפורים שבוצעו הם בכיוון הנכון, אך עדיין העדיפות הברורה מצויה, בצורה מוטת מדי, בסל ההשקעות הצבאית-התקפית.

מבחן ההשקעות

ברור כי אין מענה אחד ויחיד למגוון האיומים על החזית האזרחית. המענה המאוזן והראוי מורכב מכמה שכבות, המחייבות השקעות בשורה של נושאים ותחומים המצויים באחריותם של גורמים שונים העוסקים במלאכה. אחת הבעיות המכריעות והלא פתורות בעניין זה היא שגם עתה אין בישראל גורם מרכזי אחד המופקד על התכנון הכולל של ההתכוננות ושל אופן הפעלת החזית האזרחית ועל התקציב הנדרש לקידום תחומים אלה, וזאת למרות ההכרה הגוברת בחשיבות הנושא. כל עוד יישאר מצב זה על כנו, ימשיך כל אחד מהגופים הרבים לטפל בנושאים שבתחומם בעצמו,

ללא בקרה מרכזית וללא מנגנון לקביעת עדיפויות בראייה ממלכתית ארוכת טווח. מנגנון כזה עדיין חסר, גם לאחר הקמת רשות החירום הלאומית (רח"ל). למעשה, אין אפשרות של ממש למדוד את היקפי ההשקעות כמבטאים את סדרי העדיפויות בתחומי ההשקעה הלאומית בחזית האזרחית. בהיעדר נתונים גלויים אי-אפשר לבחון, בין השאר, את היקפי ההשקעות בתחומי המיגון האקטיבי לסוגיו. ידוע כי בשנים האחרונות חלה התקדמות חשובה בתחומי ההגנה האקטיבית האסטרטגית, בעיקר מול האיומים הבליסטיים מאיראן. חלה גם התקדמות מסוימת בעניין המיגון האקטיבי הטקטי, לאחר קבלת ההחלטה על פיתוח מערכות ההגנה נגד רקטות קצרות טווח ("כיפת ברזל"). חסרונן של מערכות אלה באירועי "עופרת יצוקה" היה בולט. יש להניח ולקוות כי עתה ייעשה מאמץ נמרץ יותר להביא מערכות הגנה אקטיבית טקטיות לפריסה מבצעית סלקטיבית מהירה.

ההתקדמות פחותה עוד יותר בכל הקשור לנושאי המיגון הפסיבי (מקלוט, מיגון, מסכות אישיות). הדבר היה נכון לפני מבצע "עופרת יצוקה" גם בנוגע למרחב הקריטי של יישובי "עוטף עזה", ובייחוד בישובים המצויים בטווחים הרחוקים יותר של רקטות הגראד. יוזכר כי החלטת הממשלה מדצמבר 2008 לתקצב את הרחבת המיגון בסכומים של יותר מ-600 מיליון שקל התקבלה לאחר שנים שבהן יישובי "עוטף עזה" היו מטרה לירי רקטות ולאחר ויכוחים קשים בין ראשי היישובים למשרדי הממשלה השונים. עדיין לא ברור אם החלטה זו תבוצע הלכה למעשה, ואם כן, באיזה היקף ובאיזה קצב. חיוניותו של מיגון פסיבי, ולו סלקטיבי, למשל במוסדות חינוך, הומחשה היטב במבצע "עופרת יצוקה". מיגון מלא של מוסדות החינוך בטווח הרקטות היה עשוי למנוע את ההחלטה הגורפת להשבית את כל מערכת החינוך בדרום, על המשמעות הנרחבת שהיו לה בנוגע לשיבוש החיים במרחב הנדון. בנוסף יצוין כי חלוקת ערכות המגן האישיות, אשר הוחלט עליה בממשלה ב-2008, על פי המלצתו המקצועית של פיקוד העורף, אינה מתבצעת עקב עצירת המימון הדרוש לכך. משמעותם של עיכובים אלה ושל ספקות אשר לביצוע החלטות שהתקבלו, היא שההיערכות בתחום המיגון הפסיבי אינה עומדת בדרישות כפי שהוגדרו על ידי פיקוד העורף ואושרו על ידי הממשלה.

כדי לאזן את תמונת ההשקעות נזכיר כי פיקוד העורף הפיק לקחים חשובים ממלחמת לבנון השנייה ויישם חלקים מהם, בעיקר בכל הקשור להשקעה בשיפור איכותי וכמותי של מערך ההתרעה וההסברה לאוכלוסייה האזרחית ולבנייה של מערכות שיתוף פעולה עם הרשויות המקומיות. דוגמאות לכך הן עיבוי וכיול מערכות ההתרעה, כמו גם בניית מערך היקל"ר – יחידות הקישור לרשויות. באירועי "עופרת יצוקה" הוכח כי שיפורים אלה היו אכן חיוניים ומועילים. בכלל, ההכרה הגוברת

במרכזיותן של הרשויות המקומיות כגורם מוביל בניהול משברים ביטחוניים בתחומן מצטיירת כאחד הכיוונים החשובים והנכונים של פעילות המערכת כולה ושל רשות החירום הלאומית בפרט. זו הטמיעה את התובנה שלפיה ככל שיהיו הרשויות המקומיות ערוכות לשעת מבחן, כן ישתפר תפקודן במהלכה – כמו שאכן הסתמן במבצע "עופרת יצוקה". גם אם נותר עוד הרבה לעשות בתחום זה ועדיין לא נפרצה הדרך לתקצוב הולם של הצרכים של הרשויות המקומיות, ובעיקר החלשות שבהן, אפשר לקבוע כי בתחום חיוני זה אכן חלה התקדמות חשובה לעומת מה שנחשף ב-2006.

למרות אמירה אופטימית משהו זו, עדיין התמונה הכוללת בכל הקשור להשקעות בתחום הטיפול הפסיכו-סוציאלי הישיר באוכלוסייה האזרחית המאוימת מצטיירת כבעייתית. אמנם בכמה מהרשויות המקומיות ננקטו צעדים חשובים בתחום ההתכוננות וחיוזוק יכולת ההפעלה בשעת חירום, ביחד עם פיקוד העורף, ואף הוקמו בחלקן מערכים מקצועיים ייעודיים ("מרכזי חוסן") לטיפול באוכלוסייה, על בסיס השירותים הקיימים ותוך כדי הרחבתם והתאמתם לשעת מבחן; אבל מנגד, לא ניכר מאמץ מרוכז מספיק של הממשלה לתקצב באופן מסודר ולטווח ארוך כלים הכרחיים אלה, למעט ביישובים הקרובים מאוד לגבול רצועת עזה. אירועי "עופרת יצוקה" חשפו ליקוי זה. בראייה כלל ארצית, רשויות מקומיות חזקות יחסית פועלות בעצמן לקידום יכולותיהן. רשויות חלשות יותר – והן הרוב – עושות פחות ומותירות את אוכלוסיותיהן בפער מול הצרכים. המענה לכך ברמה הלאומית יימצא בתכנון כוללני ובתקצוב ממשלתי שיאפשר תפקוד נאות של הרשויות המקומיות בשעת חירום.

אפשר לסכם את נושא ההשקעות בזמן שחלף מאז קיץ 2006 בהערכה כי ככלל נמשכת המגמה של העדפה נמוכה יחסית לנדרש לצורכי החזית האזרחית. גם ההשקעות, שיש להן השלכה ישירה על יכולות ההגנה, מצביעות על העדפה ברורה לתחום המיגון האקטיבי על פני המיגון הפסיבי, ושל אלה על פני הבנייה של מערכות לטיפול ישיר באזרחים הנפגעים.

מבחן האחריות

בישראל אין גורם רשמי האחראי בצורה מלאה להכנתה של החזית האזרחית לשעת חירום ועל ניהולה בשעת משבר. בדוחות הרשמיים, שהתייחסו לתפקוד המערכת המטפלת בחזית האזרחית במלחמת לבנון השנייה, צוינה סוגיית האחריות כשאלת מפתח.

ממשלת ישראל, בהיותה מודעת לבעייתיות זו, החליטה ב-2007 על הקמת רשות החירום הלאומית – רח"ל. זה היה מהלך חשוב, צעד בכיוון של סימון הרשות כגורם

מוביל לטיפול בחזית האזרחית, אולם למעשה הוא אינו נותן מענה מספיק לסוגיית האחריות. רח"ל – בעיני עצמה ובעיני הגורמים האחרים הפועלים בתחום – אינה ניצבת בראש הפירמידה, היא אינה נחשבת סמכות מקצועית או כזו המסוגלת לגייס תקציבים לבניית המערכת על כלל מרכיביה. לכל היותר רח"ל משמשת כיום גוף מטה חלקי, המנסה לייצר תפיסה כוללת ומידה של תיאום בין הגופים האחרים, תוך שהוא מייצג את החזית האזרחית ואת בעיותיה בפני ממשלת ישראל. ספק אם בתנאים הפוליטיים והביורוקרטיים של ישראל תהיה לרשות מידת ההשפעה וההכרעה הנדרשת. נראה כי כמו בעבר, ואולי עתה ביתר שאת, ישמש פיקוד העורף אבן שואבת לכלל הפעילויות של החזית האזרחית, גם בשל מעמדו החוקי (המעוגן בחקיקה מיושנת מ-1951), ובעיקר בשל עצמתו הארגונית. פיקוד העורף ישמור כנראה על בכירותו גם בתוקף היותו חלק מצה"ל, על המשמעויות הציבוריות הנובעות לכך. גם נטייתם של כמה מהגורמים האזרחיים הקשורים לנושא להתרחק מנטילת אחריות והעדפתם לפעול על פי הנחיות הצבא תורמות לחיזוקו של מצב זה.

תמונה זו לא השתנתה בעיקרה גם לקראת ובעת מבצע "עופרת יצוקה". אמנם רח"ל שמה דגש תפיסתי על חיזוק היכולות של הרשויות המקומיות, אולם העשייה בפועל גם בעניין זה הייתה בעיקר של פיקוד העורף. בתקופת הלחימה עצמה ניסתה רח"ל למקד את מאמציה בעיקר בתחום הפעלת הארגונים המתנדבים. התוצאה הייתה שפיקוד העורף של צה"ל נותר הגורם החזק, הגדול והמשפיע על התנהלות החזית האזרחית, יותר מכל גורם אחר.

למצב זה יש יתרונות לא מעטים. שוב הוכח, גם באירועי "עופרת יצוקה", כי הצבא יכול לרכז בזמן קצר יחסית משאבים רבים למילוי משימות לאומיות – גם אם הן אזרחיות בעליל. שאלה אחרת היא אם נכון שבשעות משבר לאומי יחליטו קציני הצבא על שגרת החיים של הציבור האזרחי. נכון לעכשיו החוק מאפשר זאת ומעניק לגיטימציה לגורמים האזרחיים להתחמק מאחריותם לביטחון התושבים ולהתנהלותם ב"שגרת חירום". אלא שמשמעותה ארוכת הטווח של נטייה זו בעייתית: כדי להתמודד בהצלחה עם האתגרים ועם האיומים על החזית האזרחית יש מקום למענה אזרחי כולל, שיוכל על ידי גורם ממלכתי אזרחי בכיר ויפעיל – בצורה מאוזנת – את כל המערך, ובכלל זה את פיקוד העורף ומשטרת ישראל, בהכנות הנדרשות לשעת חירום. מי שצריך להיות הגורם המוביל בשטח בניהול משברים הן הרשויות המקומיות. הצבא, כמו האחרים, באמצעות פיקוד העורף, ישתף פעולה עמן, כמשאב מקצועי חשוב, המספק מומחיות בתחומיו ואמצעים ייחודיים, כמו מערכת התרעה וכוחות

חילוץ. הצבא ומשטרת ישראל יוכלו גם להמשיך ולספק כוח אדם זמין בשעת מבחן, על פי הצרכים והקביעות של הרשות המקומית.

סיכום ומסקנות

ההתנהלות המוצלחת יחסית של הגורמים העוסקים בתחום החזית האזרחית בעת מבצע "עופרת יצוקה" אינה משנה מהותית את ההערכה כי לא חל שינוי מהותי ומספיק בתפקוד המערכת האחראית לחזית זו, אשר מגבלותיה התחווירו במלחמת לבנון השנייה. האתגר שניצב בפני החזית האזרחית בזמן מבצע "עופרת יצוקה" היה מוגבל, ולכן ההיערכות כמו שהתבצעה מאז 2006, על חסרונותיה, הייתה מספקת. מה שנדרש ועדיין לא מומש הוא עיצוב של תפיסה לאומית מערכתית כוללת, שתשמש בסיס מוסכם לבנייה של מערכת קבועה בחוק, אשר תדע לתת מענה משולב ומאוזן לאיומים על החזית האזרחית. מענה זה צריך להכיל מרכיבים מאוזנים של יכולות הרתעה, התקפה, סיכול, הגנה אקטיבית ופסיבית וכן טיפול פסיכו-סוציאלי באוכלוסייה המותקפת. כמה ממרכיבים אלה כבר נמצאים בשלבים של בנייה ומימוש, כמו חיזוק מערכת ההתרעה, בניית מנגנונים לשיתוף פעולה בין פיקוד העורף ובין הרשויות המקומיות ושיפור מערכת ההסברה לתושבים. הבעיה היא שמרכיבים אלה אינם יוצרים מערכת משולבת ויעילה. כל עוד הם לא יחברו למסכת ארגונית שלמה ומתואמת, לא יהיה בשיפורים המקומיים, החשובים כשלעצמם, די כדי לענות על הצורך הגובר.

ואכן, ישראל אינה נמצאת בחלל ריק. בצד השני מתפתח בהתמדה האיום על החזית האזרחית. כמו שהוכח בשתי המערכות האחרונות – ב-2006 וב-2009 – ישראל אינה מצליחה להכריע את אויביה בכוחה הצבאי-התקפי בלבד. גם לאחר מלחמת לבנון השנייה וגם לאחר מבצע "עופרת יצוקה" העורף האזרחי ממשיך להיות חשוף להתקפות של נשק תלול מסלול עם איכויות משתפרות. לכן, בתנאים המדיניים והצבאיים הנוכחיים, אין מנוס מבנייה יסודית ומואצת של כלל יכולות העמידה של החזית האזרחית. במרוץ זה ישראל אינה מצויה במצב מספק. הבעיה היא בראש ובראשונה בתפיסה ובתודעה. גם במבחן ההשקעות ישראל אינה מתקדמת בקצב הראוי. הדבר נכון בייחוד בכל הקשור לחיבור בין שלושה מרכיבים חסרים: בניית מערך ההגנה האקטיבי-טקטי; חיזוק מערך המיגון הפסיבי-סלקטיבי ופיתוח אסטרטגיה וחיזוק המנגנונים האחראים לטיפול באזרחים בעת מלחמה מתמשכת, עם היקף נפגעים גדול. בהיעדר תפיסה לאומית כוללת, עיקר הבעיה היא בעדיפות הנמוכה הניתנת לתחומים חיוניים אלה.

מאיר אלרן

לכן יש חשיבות לריכוז מחודש ומוגבר של מאמץ מחשבה ותכנון בכל הקשור לבנייתה של החזית האזרחית. מאמץ זה חייב לבוא לידי ביטוי בהחלטה מעודכנת בנוגע לארגון המערכת; בחקיקה מותאמת לצרכים ולמענה הקונצפטואלי הנדרש; בתקצוב הולם ומרכזי של ההשקעות ובחלוקת אחריות – כזו שתבהיר מי הגורמים האחראים להתכוננות ומי הם אלה האחראים לניהול משברים ואסונות גדולים. על ההתכוננות למשבר צריכה להיות מופקדת המדינה, באמצעות מוסדותיה הבכירים ביותר, שיגבשו מדיניות וסדרי עדיפויות, ויקצו משאבים להיערכות הגופים השונים המופקדים על הגנת החזית האזרחית. על ניהול המשברים צריכה להיות מופקדת הרשות המקומית, בסיוע צמוד של פיקוד העורף ומשטרת ישראל, סוכנויות העזרה (מד"א, כיבוי אש) וארגוני המתנדבים. רק מענה משולב זה, בד בבד עם המשך המאמץ לבניית יכולות ההרתעה, ההתקפה וההגנה של צה"ל, יוכל לשכנע את הציבור שאכן המדינה עושה למען ביטחונו האישי בתרחישי עימות עתידיים ריאליים. מהלך כזה הכרחי לא רק כדי לקדם את רמת המוכנות של החזית האזרחית. הוא חיוני גם לצורך בניית האמון של הציבור בהנהגתו, אמון שהוא תנאי לבנייה של החוסן הציבורי.